

Postawy i oczekiwania młodzieży między 11. a 18. rokiem życia zamieszkałej lub uczącej się w Skarżysku-Kamiennej

Wstęp

Zgodnie z Uchwałą nr 6/59/00 Rady Miasta Skarżyska-Kamiennej z dnia 27.06.2000 r., po trzech latach funkcjonowania „Miejskiego programu poprawy bezpieczeństwa publicznego i zapobiegania przestępczości” została przeprowadzona ewaluacja programu. W ramach tych działań na bazie takich samych narzędzi jak przy tworzeniu diagnozy, będącej podstawą do przygotowania programu, przeprowadzono badania ankietowe wśród uczniów szkół podstawowych, gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych.

W 2000 r. badaniami objęto 5811 respondentów, z czego 2034 osoby uczęszczały do szkoły podstawowej i gimnazjalnej (funkcjonowały jeszcze Zespoły Szkół Publicznych nr 1, 2, 3, a w szkołach podstawowych były ósme klasy) oraz 3777 osób ze szkół ponadgimnazjalnych.

W 2003 r. badaniami objęto 4687 respondentów, z czego 1052 osoby było uczniami szkół podstawowych, 1669 badanych uczęszczało do szkół gimnazjalnych, a 1966 osób uczyło się w szkołach ponadgimnazjalnych. W obydwu anonimowych badaniach uczestniczyła młodzież w wieku od 11. do 18. roku życia. Ankieta będąca narzędziem badawczym składa się z 17 pytań dotyczących 5 obszarów problemowych:

- funkcjonowanie dzieci i młodzieży w szkole
- funkcjonowanie dzieci i młodzieży w rodzinie
- substancje uzależniające
- wsparcie dla dzieci i młodzieży
- zagospodarowanie czasu wolnego dzieci i młodzieży.

Opracowana została w 2000 r. przez zespół pedagogów szkolnych. Konsultowana była także z Poradnią Psychologiczno-Pedagogiczną.

Koordynatorem badań oraz opracowującym wyniki byli pracownicy Wydziału Oświaty i Zdrowia Urzędu Miejskiego w Skarżysku-Kamienniej. Ankiety zbiorcze z każdej szkoły przygotowywali pedagodzy szkolni, a ankietę zbiorczą szkół ponadgimnazjalnych przygotowywali pracownicy Wydziału Edukacji, Kultury i Sportu Skarżyskiego Starostwa Powiatowego.

Celem analizy danych globalnych jest diagnoza problemów dzieci i młodzieży oraz pomiar natężenia negatywnych zjawisk, mających wpływ na funkcjonowanie młodego człowieka w środowisku. Wyniki ankiet z poszczególnych szkół powinny być przedmiotem prac zespołów profilaktycznych w szkołach, jako podstawowy materiał do tworzenia oraz modyfikowania planu profilaktycznego każdej szkoły.

Wyniki globalne

I. Pierwszy blok pytań dotyczył diagnozy środowiska szkolnego młodzieży – stosunku respondentów do macierzystej szkoły, samopoczucia w szkole, relacji z innymi uczniami.

Stosunek młodzieży do szkoły i środowiska szkolnego oraz analizę porównawczą obrazują poniższe tabele nr 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7.

Szkoły podstawowe – dane z 2003 r.

Tabela nr 1. Stosunek badanych do swojej szkoły

Pytanie nr 1

W mojej szkole	Razem			Razem			
	tak	nie	nie wiem	tak (%)	nie (%)	nie wiem (%)	brak odp. (%)
lubię przebywać z kolegami	984	33	35	93,54	3,14	3,33	0
mam przyjaciół	931	53	67	88,50	5,04	6,37	0,1
czuję się osamotniony	52	945	54	4,94	89,83	5,13	0,1
nie lubię chodzić do szkoły	238	500	305	22,62	47,53	28,99	0,86
gdy jestem zdenerwowany wyladowuję się na innych	66	910	75	6,27	86,50	7,13	0,1
inny uczeń wymusił lub próbował wymusić coś ode mnie	81	912	42	7,70	86,69	3,99	1,62
należę do grupy, której boją się inni	82	857	95	7,79	81,46	9,03	1,71
zostałem pobity przez kolegów	59	981	8	5,61	93,25	0,76	0,38
czuję się osobą wartościową	583	190	276	55,42	18,06	26,24	0,29

Szkoły gimnazjalne – dane z 2003 r.**Tabela nr 2. Stosunek badanych do swojej szkoły****Pytanie nr 1**

W mojej szkole	Razem			Razem			
	tak	nie	nie wiem	tak (%)	nie (%)	nie wiem (%)	brak odp. (%)
lubię przebywać z kolegami	1557	53	47	93,29	3,18	2,82	0,72
mam przyjaciół	1476	101	68	88,44	6,05	4,07	1,44
czuję się osamotniony	78	1505	88	4,67	90,17	5,27	0,12
nie lubię chodzić do szkoły	650	669	245	38,95	40,08	14,68	6,29
✓ gdy jestem zdenerwowany wyladowuję się na innych	283	1227	159	16,96	73,52	9,53	0,00
✓ inny uczeń wymusił lub próbował wymusić coś ode mnie	198	1347	45	11,86	80,71	2,70	4,73
✓ należę do grupy, której boją się inni	219	1217	232	13,12	72,92	13,90	0,06
✓ zostałem pobity przez kolegów	92	1537	34	5,51	92,09	2,04	0,36
czuję się osobą wartościową	1023	215	381	61,29	12,88	22,83	3,00

Szkoły ponadgimnazjalne – dane z 2003 r.**Tabela nr 3. Stosunek badanych do swojej szkoły****Pytanie nr 1**

W mojej szkole	Razem			Razem			
	tak	nie	nie wiem	tak (%)	nie (%)	nie wiem (%)	brak odp. (%)
lubię przebywać z kolegami	1812	64	90	92,17	3,26	4,58	0,00
mam przyjaciół	1748	124	94	88,91	6,31	4,78	0,00
czuję się osamotniony	130	1714	122	6,61	87,18	6,21	0,00
nie lubię chodzić do szkoły	744	826	396	37,84	42,01	20,14	0,00
✓ gdy jestem zdenerwowany wyladowuję się na innych	392	1352	222	19,94	68,77	11,29	0,00
✓ inny uczeń wymusił lub próbował wymusić coś ode mnie	143	1756	45	7,27	89,32	2,29	1,12
✓ należę do grupy, której boją się inni	187	1507	272	9,51	76,65	13,84	0,00
✓ zostałem pobity przez kolegów	45	1891	27	2,29	96,19	1,37	0,15
czuję się osobą wartościową	1406	155	400	71,52	7,88	20,35	0,25

Zestawienie zbiorcze 2003 r.**Tabela nr 4. Stosunek badanych do swojej szkoły** Pytanie nr 1

W mojej szkole	Tak		Nie		Nie wiem		Brak odp. (%)
	Lb	(%)	Lb	(%)	Lb	(%)	
lubię przebywać z kolegami	4353	92,87	150	3,2	172	3,67	0,26
mam przyjaciół	4155	88,65	278	5,93	229	4,89	0,53
czuję się osamotniony	260	5,55	4164	88,84	264	5,63	0,02
nie lubię chodzić do szkoły	1632	34,82	1995	42,56	946	20,18	2,43
gdy jestem zdenerwowany wyładowuję się na innych	741	15,81	3489	74,44	456	9,73	0,02
inni uczeń wymusił lub próbował wymusić coś ode mnie	422	9	4015	85,66	132	2,82	2,52
należę do grupy, której boją się inni	488	10,41	3581	76,4	599	12,78	0,41
zostałem pobity przez kolegów	196	4,18	4409	94,07	69	1,47	0,28
czuję się osobą wartościową	3012	64,26	560	11,95	1057	22,55	1,24

Zdecydowana większość badanych lubi przebywać z kolegami w swojej szkole (średnio 92,87%). Dotyczy to wszystkich poziomów nauczania. Stosunki przyjacielskie łączy 88,65% badanych. Uczucie osamotnienia częstsze jest u młodzieży ze szkół ponadgimnazjalnych (6,61% badanych). Średnio 34,82% respondentów przyznaje, że nie lubi chodzić do szkoły. W szkołach gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych porównywalna jest liczba osób, które zdecydowanie nie lubią szkoły (gimnazja – 38,95%, ponadgimnazjalne – 37,84%). Najbardziej pozytywny stosunek do swojej szkoły mają uczniowie szkół podstawowych (47,53% lubi swoją szkołę, a 28,99% jest niezdecydowanych).

Przytoczone dane potwierdzają i tłumaczą zarazem następne odpowiedzi na pytania dotyczące aktów przemocy:

– 16,96 % gimnazjalistów i 19,94% uczniów szkół ponadgimnazjalnych w chwilach zdenerwowania wyładowuje się na innych, a 9,53% w gimnazjach i 11,29% w ponadgimnazjalnych szkołach nie umie lub nie chce określić swojego zachowania w chwilach pobudzenia emocjonalnego. W przypadku uczniów szkół podstawowych, problem ten dotyczy 6,27% badanych i 7,13% nie określających swojego zachowania;

– problem wymuszania rzeczy materialnych najbardziej dotyka gimnazjalistów. Spośród badanej młodzieży w tej grupie wiekowej 11,86% zetknęło się z tym problemem. Biorąc pod uwagę prawidłowości rozwojowe młodego człowieka i fakt, że w związku z reformą systemu oświaty w grupie gimnaz-

jalistów znajdują się osoby w wieku 15 – 16 lat, zjawisko to można tłumaczyć huśtawką emocjonalną spowodowaną okresem dojrzewania. Zaskakującym jest, że w zakresie tego pytania wyniki ze szkół podstawowych (7,70% zetknęło się z wymuszaniem) są zbliżone do wyników ze szkół ponadgimnazjalnych (7,27% zetknęło się z wymuszaniem);

– do przynależności do grupy, której boją się inni przyznaje się najczęściej gimnazjalistów – 13,12%, a następne 13,9% nie umie dać zdecydowanej odpowiedzi na to pytanie. W przypadku szkół ponadgimnazjalnych 9,51% badanych należy to tego typu grup, jednak aż 13,84% nie umie określić, czy do takiej grupy należy, czy też nie. Najmniejsza skala zjawiska zauważalna jest w szkołach podstawowych – do wspomnianych grup należy 7,79%, odpowiedzi „nie wiem” udzieliło 9,03% badanych.

Odpowiedzi na wcześniejsze pytania ukazywały szkołę podstawową jako miejsce najbardziej bezpieczne. W zakresie przemocy fizycznej wyniki ankiety nie są jednoznaczne. Liczba gimnazjalistów i uczniów szkoły podstawowej, którzy zgłosili problem przemocy rówieśniczej w swoich placówkach jest porównywalna. W gimnazjach z problemem tym zetknęło się 5,51% badanych, w szkołach podstawowych 5,61%. Najmniejsze nasilenie tego zjawiska zauważalne jest w szkołach ponadgimnazjalnych – dotyczy 2,29% badanych. Biorąc pod uwagę fakt, że w szkołach gimnazjalnych 2,04% badanych na pytanie „czy zostałeś pobity przez kolegów” udzieliło odpowiedzi „nie wiem” można jednak wysnuć wniosek, że w gimnazjach problem ten jest większy niż w szkołach podstawowych.

Jak wynika z badań w miarę dorastania zwiększa się u badanych własne poczucie wartości. Wśród uczniów szkół podstawowych tylko 55,42% czuje się osobą wartościową, 18,06% zdecydowanie nie ma takiego poczucia. W odniesieniu do danych ze szkół podstawowych, osobami wartościowymi czuje się o 5,87% więcej gimnazjalistów i aż o 16,10% więcej uczniów szkół ponadgimnazjalnych. Podobna sytuacja ma się z odpowiedziami „nie” i „nie wiem”. W szkołach gimnazjalnych jest już o 5,18% mniej osób, a w szkołach ponadgimnazjalnych aż 10,88% mniej osób, które nie czują, że są osobami wartościowymi. Stosunkowo duża grupa na wszystkich poziomach, nie umie jeszcze określić swoich odczuć. Najmniej jest takich osób w szkołach ponadgimnazjalnych – 20,35%. Trudności z samookreśleniem oraz brak poczucia, że jest się osobą wartościową świadczą o tym, że u sporej grupy respondentów nie są wystarczająco zaspokajane podstawowe potrzeby konieczne do kształtowania dojrzałej osobowości – potrzeba akceptacji, przynależności społecznej, bezpieczeństwa czy miłości. Zjawisko to może też sygnalizować problemy badanych z odnalezieniem się w obecnej rzeczywistości.

**Analiza porównawcza – dane ze szkół podstawowych z 2000 r.
w stosunku do 2003 r.**

Tabela nr 5. Stosunek badanych do szkoły

W mojej szkole	Tak (%) 2000	Tak (%) 2003	Nie (%) 2000	Nie (%) 2003	Nie wiem (%) 2000	Nie wiem (%) 2003
lubię przebywać z kolegami	93,01	93,54	3,3	3,14	3,7	3,33
mam przyjaciół	91,25	88,5	4,57	5,04	4,18	6,37
czuję się osamotniony	5,86	4,94	88,28	89,83	5,86	5,13
nie lubię chodzić do szkoły	31,96	22,62	38,92	47,53	29,12	28,99
gdy jestem zdenerwowany wyladowuję się na innych	15,34	6,27	72,66	86,5	12	7,13
inny uczeń wymusił lub próbował wymusić coś ode mnie	12,6	7,7	84,71	86,69	2,69	3,99
należę do grupy, której boją się inni	12,56	7,79	79,23	81,46	8,21	9,03
zostałem pobity przez kolegów	7,51	5,61	90,86	93,25	1,64	0,76
czuję się osobą wartościową	58,51	55,42	11,99	<u>18,06</u>	29,5	26,24

**Analiza porównawcza dane ze szkół gimnazjalnych z 2000 r.
w stosunku do 2003 r.**

Tabela nr 6. Stosunek badanych do szkoły

Pytanie nr 1 gimnazja

W mojej szkole	Tak (%) 2000	Tak (%) 2003	Nie (%) 2000	Nie (%) 2003	Nie wiem (%) 2000	Nie wiem (%) 2003
lubię przebywać z kolegami	94,65	93,29	2,08	3,18	3,27	2,82
mam przyjaciół	93,63	88,44	3,13	6,05	3,24	4,07
czuję się osamotniony	10,42	4,67	85,21	90,17	4,37	5,27
nie lubię chodzić do szkoły	43,72	38,95	40,05	40,08	16,23	14,68
gdy jestem zdenerwowany wyladowuję się na innych	18,01	16,96	74,25	73,52	7,74	<u>9,53</u>
inny uczeń wymusił lub próbował wymusić coś ode mnie	12,16	<u>11,86</u>	85,19	80,71	2,65	2,7
należę do grupy, której boją się inni	15,7	13,12	73,35	72,92	10,95	<u>13,9</u>
zostałem pobity przez kolegów	6,83	5,51	91,54	92,09	1,63	2,04
czuję się osobą wartościową	62,24	<u>61,29</u>	10,61	<u>12,88</u>	27,14	22,83

**Analiza porównawcza dane ze szkół ponadgimnazjalnych z 2000 r.
w stosunku do 2003 r.**

Tabela nr 7. Stosunek badanych do szkoły

W mojej szkole	Tak (%) 2000	Tak (%) 2003	Nie (%) 2000	Nie (%) 2003	Nie wiem (%) 2000	Nie wiem (%) 2003
lubię przebywać z kolegami	89,1	<u>92,17</u>	3,9	3,26	3,3	4,58
mam przyjaciół	86,1	<u>88,91</u>	5,3	6,31	4,6	4,78
czuję się osamotniony	7,5	<u>6,61</u>	77	87,18	7,5	6,21
nie lubię chodzić do szkoły	37,7	<u>37,84</u>	38,6	<u>42,01</u>	21,9	20,14
gdy jestem zdenerwowany wyładowuję się na innych	22,2	19,94	61,4	68,77	12,5	11,29
inny uczeń wymusił lub próbował wymusić coś ode mnie	8,9	7,27	83,2	<u>89,32</u>	3,2	2,29
należę do grupy, której boją się inni	11,2	9,51	73,4	76,65	10,5	13,84
zostałem pobity przez kolegów	4,7	2,29	90	96,19	1,6	1,37
czuję się osobą wartościową	59,7	<u>71,52</u>	8,6	7,88	27,7	20,35

Spadek natężenia zjawiska Wzrost natężenia zjawiska *Minimalne różnice*

Analizując zaprezentowane dane oraz porównując wyniki badań przeprowadzonych w 2003 r. w stosunku do 2000 r., można wysnuć następujące wnioski:

1. Reforma oświaty okazała się bardzo korzystna w skutkach dla szkół podstawowych. Największe różnice w stosunku do 2000 r. można zauważyć w zakresie następujących zagadnień:

- pomimo porównywalnej liczby osób, którzy lubią przebywać z kolegami szkolnymi, o 2,75% zmalał odsetek badanych, którzy mają przyjaciół w szkole. Powiększyło się także grono osób niezdecydowanych (o 2,19% więcej osób na pytanie „czy masz przyjaciół w szkole” odpowiedziało „nie wiem”).

Stąd też wniosek, że zmalało oddziaływanie grupy rówieśniczej wśród uczniów szkoły podstawowej.

- poprawie uległ stosunek uczniów do szkoły. W stosunku do 2000 r. o 8,61% zwiększył się odsetek badanych lubiących chodzić do szkoły;
- znacząco spadła liczba osób, które w chwilach zdenerwowania wyładowują się na innych, były ofiarami wymuszeń, przynależą do grup, których boją się inni, byli ofiarami pobicia. Analizując te zagadnienia

należy wziąć pod uwagę fakt, że w 2000 r. w szkołach podstawowych były bardzo liczne ósme klasy, które w późniejszych badaniach weszły w skład gimnazjów;

- przejście klas ósmych do gimnazjów spowodowało obniżenie wieku respondentów w przypadku szkół podstawowych, co może być związane ze zmniejszeniem w tej grupie liczby osób, które czują się osobami wartościowymi.

2. Powstanie trzyletnich gimnazjów spowodowało skumulowanie w jednym miejscu młodzieży będącej wg psychologii rozwojowej w najtrudniejszym wieku. W stosunku do innych poziomów nauczania (szkoła podstawowa i ponadgimnazjalna) ma to swoje odzwierciedlenie w dużym natężeniu zachowań negatywnych. W porównaniu do 2000 r. w gimnazjach największe różnice można zauważyć w zakresie następujących zagadnień:

- o 1,36% zmniejszyła się liczba respondentów, którzy lubią przebywać z kolegami w szkole, natomiast o 2,92% zwiększyła się liczba osób, które nie mają w szkole przyjaciół. Nie wiąże się z tym jednak zwiększone poczucie osamotnienia (samotnym czuje się o 3,75% mniej badanych);
- znacznie wzrosła liczebność grupy, która nie udzieliła odpowiedzi na pytanie „czy lubisz chodzić do szkoły” (aż 6,29%). Porównywalna jest liczba osób, które lubią chodzić do szkoły, spadła jednak liczba tych, którzy zdecydowanie jej nie lubią. Świadczyć to może o ich słabym zaangażowaniu emocjonalnym w stosunku do gimnazjum. Reasumując opisane zjawiska można wysnuć wniosek, że trzyletnie gimnazja wpłynęły na zmianę stosunku uczniów do szkoły. Nie są tak zżyci ze szkołą oraz z rówieśnikami;
- zauważalny jest minimalny spadek zjawisk negatywnych występujących w szkole w stosunku do 2000 roku. Świadczyć to może o tym, że dotychczasowa praca wychowawcza w gimnazjach prowadzona jest we właściwym kierunku, jednak wskazane jest jej zintensyfikowanie.

3. W przypadku szkół ponadgimnazjalnych największe różnice w stosunku do 2000 r. można zauważyć w zakresie następujących zagadnień:

- wzrosła liczba osób, które mają w szkole kolegów, przyjaciół, nie czują się osamotnieni, lubią chodzić do szkoły. Dobre samopoczucie w szkole może być związane ze zmianą ogólnego wyobrażenia o przyszłości młodych ludzi – dążenie do wykształcenia wyższego, wyznaczanie sobie wspólnych celów. Czynniki te mają wpływ na fakt,

że aż 011,82 % wzrosła liczba osób, które czują się osobami wartościowymi;

- spadła liczba osób, które przejawiały negatywne zachowania wobec rówieśników w szkole: wymuszanie, bicie, zastraszanie. Analizując te dane należy pamiętać, że w 2000 r. w szkołach ponadgimnazjalnych była duża grupa młodzieży szkół zawodowych, która w większości nie wytyczała sobie dalekich celów edukacyjnych.

II. Następny blok pytań dotyczył środowiska rodzinnego – relacji panujących w rodzinie, obszarów problemowych, miejsca badanego w rodzinie. Wyniki badań ze szkół podstawowych obrazują tabele nr 8, 9, 10.

Tabela nr 8. Problemy rodzinne uczniów szkół podstawowych

	SP1	SP2	SP3	SP4	SP5	SP7	SP8	SP9	SP13	razem	%
alkoholizm	6	1	5	3	5	8	7	0	16	51	4,85
przemoc	1	0	0	0	2	3	1	1	5	13	1,24
konflikty	48	10	13	8	21	9	20	0	26	155	14,73
inne	3	0	0	0	10	4	0	0	4	21	2,00
nie ma problemów	148	30	68	33	110	101	127	20	128	765	72,72

Tabela nr 9. Czy rodzice wiedzą w jaki sposób spędzają czas ich dzieci uczęszczające do szkoły podstawowej?

	SP1	SP2	SP3	SP4	SP5	SP7	SP8	SP9	SP13	razem	%
tak	161	41	71	38	141	93	123	18	140	826	78,52
nie	6	4	9	5	12	8	11	0	20	75	7,13
nie wiem	36	7	20	1	17	26	15	3	19	144	13,69
brak odpowiedzi										7	0,67

Tabela nr 10. Czy dziecko czuje się w rodzinie kimś ważnym?

	SP1	SP2	SP3	SP4	SP5	SP7	SP8	SP9	SP13	razem	%
tak	142	30	47	23	106	79	85	12	126	650	61,79
nie	24	9	25	16	26	33	28	4	27	192	18,25
nie wiem	37	13	28	5	38	15	39	5	26	206	19,58
brak odpowiedzi										4	0,38

Uczniowie szkół podstawowych w 72,72% stwierdzają, że w ich rodzinie nie ma żadnych większych problemów. Pozostała grupa jako najważniejszy problem wskazuje konflikty (14,73% badanych), następnie alkoholizm (4,85%). Przemoc i pozycja „inne” zostało zakreślone łącznie przez 3,24% ankietowanych. Wśród badanych jest grupa dzieci, która nie chce, nie umie lub wstydzi się przyznać do rodzinnych problemów.

Dobre funkcjonowanie rodziny potwierdza fakt, że 78,52% badanych stwierdza, że rodzice wiedzą w jaki sposób spędzają wolny czas. Spośród badanych 13,69% nie wie jaką ma dać odpowiedź na to pytanie. Nie jest to jednak odpowiedź „nie”, co daje szansę, przy wprowadzeniu odpowiednich wzmocnień, na poszerzenie grupy rodziców zainteresowanych własnymi dziećmi.

Mniej korzystna sytuacja wygląda w przypadku odpowiedzi na pytanie „Czy w Twojej rodzinie czujesz się kimś ważnym?”. Niewiele ponad połowa badanych stwierdza „Tak” – 61,79%, zdecydowanie „nie” – mówi aż 18,25%, „nie wiem” – udziela odpowiedzi 19,58%. Jest to wynik niezbyt zadowalający, ponieważ wskazuje, że w prawie 1/3 skarzyskich rodzin dziecko czuje się mało ważne. Takie poczucie sprzyja często poszukiwaniu innych form i środowisk, w których ta bardzo ważna potrzeba mogłaby być zaspokojona.

Wyniki badań szkół gimnazjalnych przedstawiają tabele nr 11, 12, 13.

Analiza porównawcza 2000 r. – 2003 r.

Tabela nr 11. Problemy rodzinne uczniów szkół gimnazjalnych

	G1	G2	G3	G4	razem	%
alkoholizm	29	25	32	0	86	5,15
przemoc	14	8	20	0	42	2,52
konflikty	123	149	98	5	375	22,47
inne	22	15	14	3	54	3,24
nie ma problemów	450	395	381	19	1245	74,60

Analiza porównawcza 2000 r. – 2003 r.

Tabela nr 12. Czy rodzice wiedzą w jaki sposób spędzają czas ich dzieci?
– odpowiedzi uczniów gimnazjalnych

	G1	G2	G3	G4	razem	%
tak	312	431	371	17	1131	67,77
nie	107	79	73	5	264	15,82
nie wiem	96	72	101	5	274	16,42
brak odpowiedzi					0	0

Analiza porównawcza 2000 r. – 2003 r.

Tabela nr 13. Czy badany czuje się w rodzinie kimś ważnym?
– odpowiedzi uczniów gimnazjalnych

	G1	G2	G3	G4	razem	%
tak	341	422	366	14	1143	68,48
nie	89	71	99	8	267	16,00
nie wiem	88	79	80	8	255	15,28
brak odpowiedzi					4	0,24

Wyniki badań wśród młodzieży szkół gimnazjalnych, przedstawione w tabeli nr 11, są podobne do wyników ich młodszych kolegów. Spośród badanych 74,6% stwierdza, że w ich rodzinie nie ma problemów. Konflikty są największym problemem (mówi o nich 22,47% badanych). Także w tej grupie alkoholizm znajduje się na drugim miejscu – 5,15%. W tej grupie wiekowej nie ma problemu z zatajeniem rodzinnych problemów.

Jak wynika z tabeli nr 12; zainteresowanie czasem wolnym dzieci wykazuje 67,77% rodziców gimnazjalistów. Według 15,82% badanych, rodzice zdecydowanie nie interesują się jak dziecko spędza czas wolny, a 16,42% badanych udziela odpowiedzi „nie wiem”. Biorąc pod uwagę fakt, że jest to najtrudniejszy wiek rozwojowy, dane te są niepokojące i wskazują konkretny obszar działania.

Podobna jest sytuacja z pytaniem dotyczącym własnego miejsca w rodzinie. Połączenie braku zainteresowania czasem wolnym młodzieży z faktem, że 16% badanych nie czuje się nikim ważnym w rodzinie, a podobna grupa (15,28%) nie wie, czy w rodzinie jest kimś ważnym, wskazuje na zaburzenia w funkcjonowaniu ok. 1/4 skarżyskich rodzin.

Wyniki badań szkół ponadgimnazjalnych oraz analizę porównawczą przedstawiają tabele nr 14, 15, 16.

Analiza porównawcza 2000 r. – 2003 r.

Tabela nr 14. Jakie problemy rodzinne uważasz za najważniejsze?
– odpowiedzi uczniów szkół ponadgimnazjalnych

Lata	2003 r.		2000 r.
	Lb	%	%
alkoholizm	102	5,19	9,5
przemoc	28	1,42	2,6
konflikty	494	25,13	25,3
inne	111	<u>5,65</u>	4,5
nie ma problemów	1274	<u>64,8</u>	59,86

Analiza porównawcza 2000 r. – 2003 r.

Tabela nr 15. Czy uważasz, że rodzice wiedzą w jaki sposób spędzasz wolny czas?
– odpowiedzi uczniów szkół ponadgimnazjalnych

Lata	2003 r.		2000 r.
	Lb	%	%
tak	1286	<u>65,41</u>	53,2
nie	379	19,28	18,6
nie wiem	301	15,31	19
brak odpowiedzi	0		9,2

Analiza porównawcza 2000 r. – 2003 r.

Tabela nr 16. Czy w Twojej rodzinie czujesz się kimś ważnym?
– odpowiedzi uczniów szkół ponadgimnazjalnych

Lata	2003 r.		2000 r.
	Lb	%	%
tak	1383	<u>70,35</u>	61,2
nie	247	12,56	15,6
nie wiem	326	16,58	22,2
brak odpowiedzi	10	0,51	1,00

W przypadku młodzieży ponadgimnazjalnej zauważalny jest wzrost liczby osób, których rodziny nie mają większych problemów. Odpowiedzi potwierdzających udzieliło 64,8% badanych. Problemy występujące w rodzinach uczniów szkół ponadgimnazjalnych są bardzo podobne, jak w przypadku rodzin młodszych kolegów. Zasadnicza różnica dotyczy pozycji „inne” – ponieważ taką odpowiedź zaznaczyło aż 5,65% badanych.

W stosunku do 2000 r. zmniejszył się problem alkoholizmu w rodzinie, a zwiększył problem „konfliktów”. Zwiększyła się także o 12,21% liczba osób, które twierdzą, że ich rodzice wiedzą jak spędzają wolny czas. Jednak poziom zainteresowania rodziców nie może być zadowalający, ponieważ tylko 65,41% zdecydowanie stwierdza, że ich rodzice posiadają taką wiedzę, a aż 19,28% uważa, że jej nie posiadają.

Analizę porównawczą danych ze szkół podstawowych przedstawiają tabele nr 17, 18, 19.

Analiza porównawcza 2000 r. – 2003 r.

Tabela nr 17. Problemy rodzinne uczniów szkół podstawowych

Problem	2000 r. (%)	2003 r. (%)
alkoholizm	5,11	4,85
przemoc	1,06	1,24
konflikty	20,81	14,73
inne	5,11	2,00
nie ma problemów	67,92	<u>72,72</u>

Analiza porównawcza 2000 r. – 2003 r.

Tabela nr 18. Czy rodzice wiedzą w jaki sposób spędzają czas ich dzieci uczęszczające do szkoły podstawowej?

Odpowiedź	2000 r. (%)	2003 r. (%)
tak	67,18	<u>78,52</u>
nie	14,92	7,13
nie wiem	17,9	13,69

Analiza porównawcza 2000 r. – 2003 r.

Tabela nr 19. Czy dziecko czuje się w rodzinie kimś ważnym? – odpowiedzi uczniów szkół podstawowych

Odpowiedź	2000 r. (%)	2003 r. (%)
tak	61,57	61,79
nie	18,78	18,25
nie wiem	19,36	19,58

Analizę porównawczą danych ze szkół gimnazjalnych przedstawiają tabele nr 20, 21, 22.

Analiza porównawcza 2000 r. – 2003 r.

Tabela nr 20. Problemy rodzinne uczniów szkół gimnazjalnych

Problem	2000 r. (%)	2003 r. (%)
alkoholizm	5,32	5,19
przemoc	1,68	2,54
konflikty	12,99	22,64
inne	5,01	3,26
nie ma problemów	75,46	75,18

Analiza porównawcza 2000 r. – 2003 r.

Tabela nr 21. Czy rodzice wiedzą w jaki sposób spędzają czas ich dzieci w wieku gimnazjalnym?

Odpowiedź	2000 r. (%)	2003 r. (%)
tak	68,07	67,77
nie	13,45	15,82
nie wiem	18,48	16,42

Analiza porównawcza 2000 r. – 2003 r.

Tabela nr 22. Czy badany czuje się w rodzinie kimś ważnym? – odpowiedzi uczniów gimnazjalnych

Odpowiedź	2000 r. (%)	2003 r. (%)
tak	62,16	68,48
nie	16,68	16,00
nie wiem	21,16	15,28

Spadek natężenia zjawiska Wzrost natężenia zjawiska *Minimalne różnice*

Porównując wyniki badań przeprowadzonych w 2003 r. w stosunku do 2000 r., można wysnuć następujące wnioski:

- sytuacja rodzinna uczniów szkół podstawowych poprawiła się i jest korzystniejsza niż uczniów szkół gimnazjalnych. Według badanych wśród młodszej grupy wzrosła o 4,8 % liczba rodzin bez problemów, spadła o 6,08 % liczba konfliktów. Zjawisku temu towarzyszy wzrost liczby rodziców (o 11,34%), którzy interesują się tym, jak ich dziecko spędza wolny czas.
- niestety w stosunku do 2000 r. znacznie wzrosła liczba rodzin (o 9,65%), w których konflikty są problemem. Pozostałe problemy są na podobnym poziomie. Dodatkowo zwiększyła się o 2,37% liczba

rodziców, którzy zdaniem respondentów, nie wiedzą jak ich dzieci spędzają czas wolny. Chociaż poczucie, że jest się w rodzinie kimś ważnym wzrosło o 6,32%, liczebność grupy osób, które uważają się za mało ważne w rodzinie prawie się nie zmieniła. Korzystna zmiana nastąpiła wśród osób, które nie wiedziały jakie miejsce powinni przypisać sobie w rodzinie (spadek niezdecydowanych o 5,88%).

Reasumując, środowisko rodzinne gimnazjalistów powinno być bardziej zwrócone na dziecko, a dotychczasowa praca jest mało efektywna. Potrzebne są skuteczniejsze formy pracy z rodzicami i szersze działania edukacyjne.

III. Trzeci obszar badań dotyczył zażywania środków psychoaktywnych: spożywania alkoholu, zażywania narkotyków, leków uspokajających oraz palenia papierosów.

Problem alkoholu wśród uczniów szkół podstawowych przedstawiają tabele nr 23, 24, 25.

Tabela nr 23. Czy kiedykolwiek badany pił alkohol?
– odpowiedzi uczniów szkół podstawowych

	SP1	SP2	SP3	SP4	SP5	SP7	SP8	SP9	SP13	razem	%
tak	72	27	83	19	111	62	55	9	88	526	50,00
nie	114	25	17	25	59	65	99	12	91	507	48,19
brak odpowiedzi										19	1,81

Tabela nr 24. Rodzaje alkoholu spożywanego przez badanych
– odpowiedzi uczniów szkół podstawowych

	SP1	SP2	SP3	SP4	SP5	SP7	SP8	SP9	SP13	razem	%
piwo	56	16	50	14	86	28	36	7	60	353	33,56
wino	12	5	25	4	33	9	12	6	22	128	12,17
drinki	5	2	10	2	13	5	6	0	8	51	4,85
szampan	64	26	58	13	81	51	34	8	68	403	38,31
wódka	4	2	7	3	11	10	2	0	1	40	3,8

Tabela nr 25. Częstotliwość spożywanego alkoholu
– odpowiedzi uczniów szkół podstawowych

	SP1	SP2	SP3	SP4	SP5	SP7	SP8	SP9	SP13	razem	%
raz w miesiącu	4	9	34	7	106	20	44	6	20	250	23,76
raz w tygodniu	0	0	3	0	5	1	3	1	2	15	1,43
częściej	0	0	0	2	0	0	3	0	0	5	0,48
sporadycznie										256	24,33

Spośród grupy badanych uczniów szkół podstawowych 50% miało kontakt z alkoholem. Najwięcej osób próbowało w swoim życiu szampana (38,31%) i piwa (33,56%). Duży procent osób pijących piwo może być spowodowany błędną ale dosyć często spotykaną w naszym społeczeństwie opinią, że piwo to nie jest alkohol. Wśród osób, które miały kontakt z alkoholem 24,33% piło go sporadycznie, okazjonalnie – np. podczas Sylwestra. Biorąc pod uwagę wiek uczniów szkół podstawowych, niepokojący jest procent badanych, którzy piją alkohol przynajmniej raz w miesiącu (23,76%) czy częściej (1,91%).

Problem alkoholu wśród uczniów szkół gimnazjalnych przedstawiają tabele nr 26, 27, 28.

Tabela nr 26. Czy kiedykolwiek badany pił alkohol?
– odpowiedzi uczniów gimnazjalnych

	G1	G2	G3	G4	razem	%
tak	373	428	439	21	1261	75,55
nie	117	167	106	6	396	23,73
brak odpowiedzi					12	0,72

Tabela nr 27. Rodzaje alkoholu spożywanego przez badanych
– odpowiedzi uczniów gimnazjalnych

	G1	G2	G3	G4	razem	%
piwo	373	383	382	17	1155	69,2
wino	238	233	235	17	723	43,32
drinki	163	157	490	10	820	49,13
szampan	330	303	355	20	1008	60,4
wódka	227	198	167	11	603	36,13

Spośród grupy badanych gimnazjalistów 75,55% respondentów miało kontakt z alkoholem. Najwięcej osób próbowało piwa (69,2%) i szampana (60,4%). Jednak procent osób spożywających inne alkohole jest niestety niewiele mniejszy – drinki (49,13%), wino (43,32%) i wódka (36,13%).

Spośród osób, które miały kontakt z alkoholem 16,12% badanych piło sporadycznie. Jak wynika z danych, raz w miesiącu spożywało alkohol 39,9%, raz w tygodniu 10,13% oraz częściej 9,41% respondentów. Przytoczone wyniki są dosyć alarmujące biorąc pod uwagę wiek gimnazjalistów.

Dosyć systematyczne picie może sygnalizować brak zainteresowania ze strony prawie 40% rodziców albo ich przyzwolenie na spożywanie alkoholu.

Tabela nr 28. Częstotliwość spożywanego alkoholu
– odpowiedzi uczniów gimnazjalnych

	G1	G2	G3	G4	razem	%
raz w miesiącu	206	212	236	12	666	39,9
raz w tygodniu	60	61	48	0	169	10,13
częściej	60	36	56	5	157	9,41
bardzo rzadko	47	119	99	4	269	16,12

Problem alkoholu wśród uczniów szkół ponadgimnazjalnych oraz analizę porównawczą przedstawiają tabele nr 29, 30, 31.

Analiza porównawcza 2000 r. – 2003 r.

Tabela nr 29. Czy kiedykolwiek
piłeś alkohol? – odpowiedzi
uczniów szkół ponadgimnazjalnych

	2003 r.		2000 r.
	Lb	%	%
tak	1789	<u>91,00</u>	89,1
nie	177	<u>9,00</u>	7,00
brak odpowiedzi	0	0,00	3,9

Analiza porównawcza 2000 r. – 2003 r.

Tabela nr 30. Jaki to był alkohol? –
odpowiedzi uczniów szkół ponad-
gimnazjalnych

	2003 r.		2000 r.
	Lb	%	%
piwo	1683	<u>85,61</u>	83,2
wino	1167	59,36	64,8
drinki	977	49,69	52,6
szampan	1424	72,43	81,1
wódka	1254	63,78	66,1

Analiza porównawcza 2000 r. – 2003 r.

Tabela nr 31. Jak często pijeś? – odpowiedzi uczniów szkół ponadgimnazjalnych

	2003 r.		2000 r.
	Lb	%	%
raz w miesiącu	982	49,95	56,6
raz w tygodniu	624	<u>31,74</u>	16,5
częściej	228	<u>11,60</u>	4,8
bardzo rzadko	80	4,07	11,2

Spadek natężenia zjawiska Wzrost natężenia zjawiska *Minimalne różnice*

Przedstawione dane pozwalają na sformułowanie następujących wniosków:

- 91% badanej młodzieży miało kontakt z alkoholem, liczba ta minimalnie wzrosła w stosunku do 2000 r.;
- najbardziej popularnym alkoholem wśród młodzieży jest piwo (85,61%) i szampan (72,43%), jednak spożycie pozostałych alkoholi jest także wysokie;
- pomimo, że spadła o 6,65% liczba osób spożywających raz w miesiącu alkohole, problem nadużywania napojów procentowych wydaje się pogłębiać w stosunku do 2000 r. o czym świadczy:
 - * prawie trzykrotnie zmniejszona liczba osób pijących sporadycznie alkohole – spadek o 7,13%,
 - * dwa i pół raza zwiększona liczba osób, które częściej niż raz w tygodniu piją alkohole – wzrost o 6,8%,
 - * prawie dwukrotnie zwiększona liczba osób, które piją alkohole ok. raz w tygodniu – wzrost o 15,24%.

Reasumując wydaje się, że w ciągu tych trzech lat nie zaszły żadne korzystne zmiany w zakresie oddziaływań profilaktycznych na grupę młodzieży w wieku ponadgimnazjalnym. Alkohol intensywniej pojawia się w życiu młodzieży między 16. a 18. rokiem życia. Może to być związane z ubogą ofertą w zakresie zagospodarowania czasu wolnego – czego dowodzą odpowiedzi ankietowanych na pkt 17, czy mnożące się konflikty wewnątrzrodzinne, o których mówi 22,64% ankietowanych.

Analizę porównawczą dotyczącą zagadnienia picia alkoholu przez uczniów szkół podstawowych i gimnazjalnych przedstawiają tabele nr 32, 33, 34, 35, 36, 37.

Analiza porównawcza 2000 r. – 2003 r.

Tabela nr 32. Czy kiedykolwiek
badany pił alkohol?
– odpowiedzi uczniów
szkół podstawowych

Odpowiedź	2000 r. (%)	2003 r. (%)
tak	81,43	50
nie	18,57	<u>48,19</u>

Analiza porównawcza 2000 r. – 2003 r.

Tabela nr 33. Rodzaje alkoholi
spożywanych – odpowiedzi
uczniów szkół podstawowych

Odpowiedź	2000 r. (%)	2003 r. (%)
piwo	57,93	33,56
wino	30,95	12,17
drinki	19,73	4,85
szampan	71,18	38,31
wódka	21,28	3,8

Analiza porównawcza 2000 r. – 2003 r.

Tabela nr 34. Częstotliwość
spożywanego alkoholu
– odpowiedzi uczniów
szkół podstawowych

Odpowiedź	2000 r. (%)	2003 r. (%)
raz w miesiącu	34,33	23,76
raz w tygodniu	4,45	1,43
częściej	1,81	0,48
sporadycznie	40,84	24,33

Dokonując analizy danych z 2000 i 2003 roku można wysnuć następujące wnioski:

- gwałtowny spadek zjawiska spożywania alkoholu w 2003 r. wśród uczniów szkół podstawowych łączy się z faktem, że po reformie oświatowej ówczesne klasy ósme szkół podstawowych przeszły do gimnazjów jako klasy I.

Stąd wniosek, że zjawisko picia alkoholu nasila się w wieku ok. 14., 15. roku życia i na tej grupie należy skoncentrować działania profilaktyczne.

Analiza porównawcza 2000 r. – 2003 r.

Tabela nr 35. Czy kiedykolwiek
badany pił alkohol? – odpowiedzi
uczniów gimnazjalnych

Odpowiedź	2000 r. (%)	2003 r. (%)
tak	78,13	75,55
nie	21,88	<u>23,73</u>

Analiza porównawcza 2000 r. – 2003 r.

Tabela nr 36. Rodzaje alkoholu
spożywanego przez badanych
– odpowiedzi
uczniów gimnazjalnych

Odpowiedź	2000 r. (%)	2003 r. (%)
piwo	57,06	<u>69,2</u>
wino	32,26	<u>43,32</u>
drinki	21,57	<u>49,13</u>
szampan	63,91	60,4
wódka	26,01	<u>36,13</u>

Analiza porównawcza 2000 r. – 2003 r.

Tabela nr 37. Częstotliwość
spożywanego alkoholu
– odpowiedzi uczniów
gimnazjalnych

Odpowiedź	2000 r. (%)	2003 r. (%)
raz w miesiącu	38,21	39,9
raz w tygodniu	5,95	<u>10,13</u>
częściej	3,63	<u>9,41</u>
sporadycznie	30,34	16,12

Spadek natężenia zjawiska Wzrost natężenia zjawiska *Minimalne różnice*

- w przypadku szkół gimnazjalnych problem ten wyraźnie się nasila pod kątem ilości, częstotliwości a nawet sięgania po mocniejsze alkohole. Można pokusić się o wniosek, że wyłania się wśród gimnazjalistów spora grupa osób systematycznie pijących. Stąd wniosek, że działania dotychczasowe nie rozwiązują problemu i są mało skuteczne. Należy zwiększyć oddziaływania środowiskowe poprzez bogatszą ofertę zagospodarowania czasu wolnego, szeroką kampanię uświadamiającą i uwrażliwiającą przede wszystkim rodziców (przypomnijmy, że zainteresowanie czasem wolnym dzieci wykazuje 67,77% rodziców gimnazjalistów).

Problem narkotyków oraz papierosów i leków uspokajających w szko-
łach podstawowych obrazują tabele nr 38, 39, 40.

Tabela nr 38. Czy badani zażywali jakieś narkotyki?

– odpowiedzi uczniów szkół podstawowych

	SP1	SP2	SP3	SP4	SP5	SP7	SP8	SP9	SP13	razem	%
tak	0	1	2	0	3	0	0	0	2	8	0,76
nie	199	51	98	44	167	127	156	21	177	1040	98,86
brak odpowiedzi										4	0,38

Jak wynika z przedstawionych danych problem narkotyków pojawia się w szkołach podstawowych u 0,76% badanych, problem papierosów już u 4,66% badanych, a zażywania leków uspokajających u 3,23% badanych. Są to zjawiska występujące dosyć sporadycznie, jednak ich występowanie wymaga od dorosłych czujności.

Stąd też konieczna jest systematyczna współpraca – szkoła – rodzice i dobre rozpoznawanie zagrożenia.

Tabela nr 39. Czy badani w ciągu ostatnich 30 dni palili papierosy?

– odpowiedzi uczniów szkół podstawowych

	SP1	SP2	SP3	SP4	SP5	SP7	SP8	SP9	SP13	razem	%
tak	11	1	4	0	9	4	8	0	12	49	4,66
nie	188	51	96	44	161	123	143	21	167	994	94,49
brak odpowiedzi										9	0,86

Tabela nr 40. Czy badani biorą leki uspokajające gdy są zdenerwowani?

– odpowiedzi uczniów szkół podstawowych

	SP1	SP2	SP3	SP4	SP5	SP7	SP8	SP9	SP13	razem	%
tak	6	1	5	1	4	6	5	0	6	34	3,23
nie	197	51	95	43	166	121	148	21	173	1015	96,48
brak odpowiedzi										3	0,29

Problem narkotyków oraz papierosów i leków uspokajających w szko-
łach gimnazjalnych obrazują tabele nr 41, 42, 43.

Tabela nr 41. Czy badani zażywali jakieś narkotyki?
– odpowiedzi uczniów gimnazjalnych

	G1	G2	G3	G4	razem	%
tak	37	31	58	3	129	7,73
nie	480	533	487	25	1525	91,37
brak odpowiedzi					15	0,9

Tabela nr 42. Czy badani w ciągu ostatnich 30 dni palili papierosy?
– odpowiedzi uczniów gimnazjalnych

	G1	G2	G3	G4	razem	%
tak	91	110	136	5	342	20,49
nie	408	487	409	23	1327	79,51
brak odpowiedzi					0	0

Tabela nr 43. Czy badani biorą leki uspokajające gdy są zdenerwowani?
– odpowiedzi uczniów gimnazjalnych

	G1	G2	G3	G4	razem	%
tak	32	37	37	4	110	6,59
nie	467	560	508	23	1558	93,35
brak odpowiedzi					1	0,06

Jak wynika z badań problem narkotyków nasila się już w gimnazjum. Do zażywania substancji psychoaktywnych przyznało się 7,73% badanych. Najczęściej były to: marihuana, speed, amfetamina, grzybki halucynogenne, klej, LSD.

Wśród uczniów szkół gimnazjalnych w ostatnich 30 dniach papierosy paliło 20,49% badanych a leki uspokajające zażywało 6,59% respondentów.

Analizę porównawczą dotyczącą zażywania substancji uzależniających przez uczniów szkół ponadgimnazjalnych przedstawiają tabele nr 44, 45, 46.

Analiza porównawcza 2000 r. – 2003 r.

Tabela nr 44. Czy zażywałeś jakieś narkotyki? – odpowiedzi uczniów szkół ponadgimnazjalnych

	2003 r.		2000 r.
	Lb	%	%
tak	339	<u>17,24</u>	14,6
nie	1627	<u>82,76</u>	81,7
brak odpowiedzi	0	0,00	3,7

Analiza porównawcza 2000 r. – 2003 r.

Tabela nr 45. Czy w ciągu ostatnich 30 dni paliłeś papierosy? – odpowiedzi uczniów szkół ponadgimnazjalnych

	2003 r.		2000 r.
	Lb	%	%
tak	671	34,13	36,3
nie	1273	<u>64,75</u>	58,3
brak odpowiedzi	22	1,12	5,1

Analiza porównawcza 2000 r. – 2003 r.

Tabela nr 46. Czy bierzesz leki uspokajające, gdy jesteś zdenerwowany? – odpowiedzi uczniów szkół ponadgimnazjalnych

	2003 r.		2000 r.
	Lb	%	%
tak	166	8,44	9,5
nie	1800	<u>91,56</u>	87,2
brak odpowiedzi	0	0	3,3

Analizując przedstawione dane można wysnuć następujące wnioski:

- w szkołach ponadgimnazjalnych nastąpił o 2,64% wzrost liczby osób, które zażywały narkotyki,
- spora różnica jest w liczbie osób, które nie paliły w ostatnich 30 dniach papierosów – wzrost liczby niepalących o 6,45%,
- zmniejszyła się także liczba osób, które w chwilach zdenerwowania sięgają po leki uspokajające – spadek o 4,36%.

Na podstawie przedstawionych danych nasuwa się wniosek, że problem zażywania narkotyków niestety rozpowszechnia się wśród młodzieży i w tym zakresie należy zintensyfikować działania.

Zbierając informacje ze wszystkich poziomów nauczania, można wyłonić cztery obszary problemowe, w ramach których powinny być zaplanowane działania zapobiegawcze:

- ograniczenie dostępu do substancji uzależniających,
- poznanie przyczyn sięgania po substancje uzależniające,

- uwrażliwienie środowiska dorosłych (szkoła, rodzice, policja) na zachowania dzieci i młodzieży,
- pomoc osobom, które zetknęły się z problemem narkotyków i narkomanii.

Analizę porównawczą dotyczącą zagadnienia zażywania substancji uzależniających przez uczniów szkół podstawowych i gimnazjalnych przedstawiają tabele nr 47, 48, 49, 50, 51, 52.

Analiza porównawcza 2000 r. – 2003 r.

Tabela nr 47. Czy badani zażywali jakieś narkotyki? – odpowiedzi uczniów szkół podstawowych

Odpowiedź	2000 r. (%)	2003 r. (%)
tak	4,55	0,76
nie	94,58	<u>98,86</u>

Analiza porównawcza 2000 r. – 2003 r.

Tabela nr 48. Palenie papierosów – odpowiedzi uczniów szkół podstawowych

Odpowiedź	2000 r. (%)	2003 r. (%)
tak	14,63	4,66
nie	85,37	<u>94,49</u>

Analiza porównawcza 2000 r. – 2003 r.

Tabela nr 49. Zażywanie leków uspokajających – odpowiedzi uczniów szkół podstawowych

Odpowiedź	2000 r. (%)	2003 r. (%)
tak	4,84	3,23
nie	95,16	<u>96,48</u>

Analiza porównawcza 2000 r. – 2003 r.

Tabela nr 50. Czy badani zażywali jakieś narkotyki? – odpowiedzi uczniów gimnazjalnych

Odpowiedź	2000 r. (%)	2003 r. (%)
tak	5,54	<u>7,73</u>
nie	92,84	91,37

Analiza porównawcza 2000 r. – 2003 r.

Tabela nr 51. Palenie papierosów – odpowiedzi uczniów gimnazjalnych

Odpowiedź	2000 r. (%)	2003 r. (%)
tak	23,51	20,49
nie	76,49	<u>79,51</u>

Analiza porównawcza 2000 r. – 2003 r.

Tabela nr 52. Zażywanie leków uspokajających – odpowiedzi uczniów gimnazjalnych

Odpowiedź	2000 r. (%)	2003 r. (%)
tak	3,68	<u>6,59</u>
nie	96,32	93,35

Dokonując analizy danych z 2000 i 2003 roku można wysnuć następujące wnioski:

- spadek zjawiska zażywania narkotyków, leków uspokajających oraz palenia papierosów w 2003 r. wśród uczniów szkół podstawowych łączy się z faktem, że po reformie oświatowej ówczesne klasy ósme szkół podstawowych przeszły do gimnazjów jako klasy I.

Stąd wniosek, że te zjawiska nasilają się w wieku ok 14., 15. roku życia i na tej grupie należy skoncentrować działania profilaktyczne.

- w przypadku szkół gimnazjalnych przez ostatnie trzy lata wzrósł o 2,19% problem zażywania narkotyków oraz o 2,91% wzrósł problem sięgania po leki uspokajające;
- wśród młodzieży gimnazjalnej i ponadgimnazjalnej nastąpił spadek liczby młodzieży palącej papierosy (o 3,02% wśród uczniów szkół gimnazjalnych, a o 2,17% wśród uczniów szkół ponadgimnazjalnych).

Podsumowując cały blok dotyczący substancji uzależniających niestety należy stwierdzić, że nie zostały poczynione żadne efektywne działania w zakresie zapobiegania narkomanii.

IV. Czwarty blok składa się z jednego pytania z możliwością wielokrotności odpowiedzi. Łączy się ono pośrednio ze wszystkimi wcześniejszymi pytaniami, dając odpowiedź na pytanie, w kim dzieci i młodzież mają największe oparcie.

Odpowiedzi uczniów szkół podstawowych i gimnazjalnych na pytanie do kogo zwróciliby się o pomoc w trudnej sytuacji przedstawiają tabele nr 53, 54.

Tabela nr 53. Do kogo zwróciliby się badani w trudnej sytuacji?
– odpowiedzi uczniów szkół podstawowych

	SP1	SP2	SP3	SP4	SP5	SP7	SP8	SP9	SP13	razem	%
kolega	98	17	7	8	42	52	55	5	87	371	35,27
matka	178	36	58	34	129	100	107	19	149	810	77
ojciec	106	22	31	8	62	55	85	12	94	475	45,15
wychowawca	33	11	1	2	10	22	41	4	18	142	13,5
nauczyciel	18	6	0	0	2	18	17	1	6	68	6,46
pedagog szkolny	29	9	2	1	7	26	22	2	23	121	11,5
ksiądz	9	1	0	0	3	9	8	0	2	32	3,04
inni	11	1	1	1	2	3	6	0	15	40	3,8

Tabela nr 54. Do kogo zwróciliby się badani w trudnej sytuacji?
– odpowiedzi uczniów gimnazjalnych

	G1	G2	G3	G4	razem	%
kolega	244	327	291	14	876	52,49
matka	298	384	379	10	1071	64,17
ojciec	148	183	173	5	509	30,5
wychowawca	46	54	22	3	125	7,49
nauczyciel	12	20	18	3	53	3,18
pedagog szkolny	39	16	31	-	86	5,15
ksiądz	18	29	24	2	73	4,37
inni	34	15	0	4	53	3,18

Spośród uczniów szkoły podstawowej najwięcej osób obdarza zaufaniem matkę (77%), na drugim miejscu ojca (45,15%). Wynika z tego, że rodzice w większości są podporą dla swoich dzieci w tym wieku. Dużym zaufaniem cieszą się także koledzy (35,27%). Spośród środowiska szkolnego największym zaufaniem cieszy się wychowca (13,5%) i pedagog szkolny (11,5%). Nauczyciel w szkole darzony jest zaufaniem przez 6,46% badanych. Najmniejsza liczba osób szuka wsparcia u księdza (3,04%).

Sytuacja ta zmienia się już w szkole gimnazjalnej. W dalszym ciągu na pierwszym miejscu jest matka (64,17%), jednak już z mniejszą ilością głosów, a na drugim miejscu jest kolega (52,49%). Kolega zajął więc miejsce ojca. Stąd można wysnuć wniosek, że w przypadku tej grupy wiekowej rodzice na pewno nie mają już takiego kontaktu z dzieckiem i możliwości oddziaływania na niego. Do ojca zwróciliby się tylko 30% gimnazjalistów. Do wychowawcy w chwilach trudnych zwróciliby się tylko 7,49% badanych, do pedagoga 5,15%, a do nauczyciela 3,18%.

Odpowiedzi uczniów szkół ponadgimnazjalnych na pytanie do kogo zwróciliby się o pomoc w trudnej sytuacji oraz analizę porównawczą przedstawia tabela nr 55.

Analiza porównawcza 2000 r. – 2003 r.

Tabela nr 55. Do kogo zwróciliby się badani w trudnej sytuacji?
– odpowiedzi uczniów szkół ponadgimnazjalnych

	2003 r.		2000 r.
	Lb	%	%
kolega	1185	<u>60,27</u>	53,4
matka	1021	<u>51,93</u>	48,6
ojciec	412	20,96	22,2
wychowawca	115	5,85	6,1
nauczyciel	24	1,22	2,6
pedagog szkolny	112	5,7	8,8
ksiądz	121	<u>6,15</u>	4,8
inni	110	5,6	6

Dla młodzieży w wieku ponadgimnazjalnym rodzice przestają być głównym oparciem. Pomocy u matki szukałoby tylko już 51,93%, a u ojca tylko 20,96%. Największym zaufaniem młodzież w tym wieku obdarza kolegów (60,27%). W stosunku do 2000 r. nastąpił wzrost w przypadku kolegów o 6,87%. Można więc wysnuć wniosek, że w ciągu trzech lat pogłębiło się niezrozumienie między rodzicem a dzieckiem. Spadło też zaufanie do pracowników szkoły. Najbardziej stabilna jest pozycja wychowawcy, niestety w przypadku pedagoga szkolnego nastąpił spadek o 3,1%, a w przypadku nauczyciela o 1,28% (co stanowi ponad połowę mniej w stosunku do 2000 r.).

Analizę porównawczą dotyczącą zagadnienia poszukiwania wsparcia przez uczniów szkół podstawowych i gimnazjalnych przedstawiają tabele nr 56, 57.

Analiza porównawcza 2000 r. – 2003 r.

Tabela nr 56. Do kogo zwróciliby się badani w trudnej sytuacji?
– odpowiedzi uczniów szkół podstawowych

Odpowiedź	2000 r. (%)	2003 r. (%)
kolega	51,06	35,27
matka	69,05	77
ojciec	29,21	<u>45,15</u>
wychowawca	7,64	<u>13,5</u>
nauczyciel	2,32	<u>6,46</u>
pedagog szkolny	7,25	<u>11,5</u>
ksiądz	2,71	3,04
inni	5,32	3,8

Analiza porównawcza 2000 r. – 2003 r.

Tabela nr 57. Do kogo zwróciliby się badani w trudnej sytuacji?
– odpowiedzi uczniów
gimnazjalnych

Odpowiedź	2000 r. (%)	2003 r. (%)
kolega	32,66	<u>52,49</u>
matka	57,66	<u>64,17</u>
ojciec	20,36	<u>30,5</u>
wychowawca	6,05	<u>7,49</u>
nauczyciel	1,51	<u>3,18</u>
pedagog szkolny	3,02	<u>5,15</u>
ksiądz	2,92	<u>4,37</u>
inni	5,85	<u>3,18</u>

Spadek natężenia zjawiska Wzrost natężenia zjawiska *Minimalne różnice*

Analizując przedstawione dane można sformułować następujące wnioski:

- w przypadku szkół podstawowych bardzo znacznie spadła liczba uczniów, którzy szukają wsparcia u kolegów (spadek o 15,79%), nastąpił jednak znaczny wzrost tego zjawiska w przypadku młodzieży szkół gimnazjalnych (wzrost o 19,83%);
- w stosunku do 2000 r. poprawiły się relacje w rodzinach dzieci ze szkół podstawowych, gdzie w matce szuka oparcia o 7,95% więcej osób, a w przypadku ojca liczba ta zwiększyła się o 15,94%;
- wśród gimnazjalistów wzrosło także zaufanie do rodziców (do matki o 6,51%, do ojca o 10,14%);
- wśród uczniów szkół podstawowych wzrosło zaufanie do wychowawcy (o 5,86%), do nauczyciela (o 4,14%), pedagoga szkolnego (o 4,25%);
- w gimnazjach nastąpił także delikatny wzrost zaufania do pracowników szkoły. Największy wzrost wystąpił w stosunku do pedagoga szkolnego (o 2,13%), porównywalny wzrost w stosunku do nauczyciela (o 1,67%) i wychowawcy (o 1,44%). Niestety biorąc pod uwagę problemy, które zgłaszają uczniowie szkół gimnazjalnych, wsparcie ze strony szkoły jest niewystarczające;
- pomimo tego, że w dalszym ciągu najwięcej gimnazjalistów deklaruje poszukiwanie pomocy u matki, bardzo niepokojąco wzrasta zaufanie do rówieśników, a tym samym autorytet kolegów.

V. Ostatni blok pytań dotyczył spędzania czasu wolnego przez dzieci i młodzież oraz ich oczekiwań w tym zakresie.

Jak wynika z badań stosunkowo mała grupa osób należy do organizacji młodzieżowych:

- w szkołach podstawowych tylko 21,39%,
- w gimnazjach tylko 16,42%,
- w szkołach ponadgimnazjalnych tylko 2,96%.

Najczęściej wymieniane są organizacje: harcerstwo, organizacje kościelne oraz kluby sportowe.

Analizę porównawczą przynależności dzieci i młodzieży do organizacji pozarządowych przedstawiają tabele nr 58, 59, 60.

Analiza porównawcza 2000 r. – 2003 r.

Tabela nr 58. Czy badani należą do organizacji młodzieżowej?
– odpowiedzi uczniów szkół podstawowych

Odpowiedź	2000 r. (%)	2003 r. (%)
tak	28,05	21,39
nie	70	<u>78,61</u>

Analiza porównawcza 2000 r. – 2003 r.

Tabela nr 59. Czy badani należą do organizacji młodzieżowej?
– odpowiedzi uczniów gimnazjalnych

Odpowiedź	2000 r. (%)	2003 r. (%)
tak	22,98	16,42
nie	77,02	<u>83,58</u>

Analiza porównawcza 2000 r. – 2003 r.

Tabela nr 60. Czy badani należą do organizacji młodzieżowej?
– odpowiedzi uczniów szkół ponadgimnazjalnych

Odpowiedź	2000 r. (%)	2003 r. (%)
tak	8,8	2,96
nie	91,2	<u>97,04</u>

Przedstawione dane pozwalają na sformułowanie następujących wniosków:

- w zakresie przynależności do organizacji młodzieżowych widać wyraźną tendencję spadkową. Im starsza była grupa badanych, tym mniejsza grupa deklaruje swój udział w organizacjach. Może to być spowodowane nieciekawą ofertą albo jej brakiem;

- zdecydowanie brak jest organizacji młodzieżowych ukierunkowanych na młodzież szkoły ponadpodstawowej, a w szczególności dla młodzieży uczęszczającej do szkoły ponadgimnazjalnej.

Wśród badanej populacji zauważalna jest tendencja spadku zainteresowania także grupami nieformalnymi.

Analizę porównawczą przynależności dzieci i młodzieży do grup nieformalnych przedstawiają tabele nr 61, 62, 63.

Analiza porównawcza 2000 r. – 2003 r.

Tabela nr 61. Czy badani należą do jakiegó grupy nieformalnej? – odpowiedzi uczniów szkół podstawowych

Odpowiedź	2000 r. (%)	2003 r. (%)
tak	4,93	2,38
nie	76,69	93,54
brak odpowiedzi	13,2	4,09

Analiza porównawcza 2000 r. – 2003 r.

Tabela nr 62. Czy badani należą do jakiegó grupy nieformalnej? – odpowiedzi uczniów gimnazjalnych

Odpowiedź	2000 r. (%)	2003 r. (%)
tak	12	4,19
nie	80,85	91,91
brak odpowiedzi	7,15	3,9

Analiza porównawcza 2000 r. – 2003 r.

Tabela nr 63. Czy badani należą do jakiegó grupy nieformalnej? – odpowiedzi uczniów szkół ponadgimnazjalnych

Odpowiedź	2000 r. (%)	2003 r. (%)
tak	6,5	3,36
nie	86,5	83,37
brak odpowiedzi	7	13,28

Spadek natężenia zjawiska Wzrost natężenia zjawiska Minimalne różnice

Nie zawsze są to grupy o oddziaływaniu negatywnym. Młodzież najczęściej wymieniała takie grupy jak: Skate, hip – hop, zespoły muzyczne itp. Pojawiły się także organizacje, w których ideologii można doszukać się negatywnych cech – np. dresiarze, blockersi, skini, sataniści.

Analizując formy spędzania czasu wolnego przez młodzież i porównując je z ich oczekiwaniami, można wysnuć wniosek, że proponowana dotychczasowa oferta w tym zakresie jest uboga.

Analizując wyniki badań z 2000 r. i z 2003 r. można wysnuć następujące wnioski:

- niestety oczekiwania respondentów nie tylko nie zostały wystarczająco zaspokojone, ale ich lista poszerzyła się o nowe punkty. Stąd wniosek, że w zakresie zagospodarowania czasu wolnego zostało zrealizowanych skutecznie bardzo niewiele punktów proponowanych w 2000 r. przez młodzież;
- **z postulatów, które nie powtórzyły się lub powtórzyły się w mniejszym nasileniu w badaniach ewaluacyjnych przeprowadzonych w 2003 r. można wymienić:**
 - przyszkolne świetlice środowiskowe,
 - stworzenie ośrodka pomocy psychologicznej dla młodzieży,
 - bezpłatne siłownie,
 - ścieżki dla rolkowców,
 - powstanie klubów dyskusyjnych,
 - zwiększenie bezpieczeństwa na dworcu,
 - otwarte sale gimnastyczne w szkole.

Analiza porównawcza 2000 r. – 2003 r. jak badani chcieliby spędzać czas wolny w Skarżysku-Kamiennej i jakie działania należałoby w tym przedmiocie podjąć. Tabela nr 64.

Tabela nr 64.

Wyniki z 2000 r.	Wyniki z 2003 r.		
	Szkoły podstawowe	Szkoły gimnazjalne	Szkoły ponadgimnazjalne
Wybudowanie placów zabaw dla dzieci	wybudowanie placów zabaw dla dzieci w tym dla niepełnosprawnych		
Organizowanie bezpiecznych koncertów i festynów	organizowanie bezpiecznych koncertów i festynów	organizowanie bezpiecznych koncertów	organizowanie bezpiecznych koncertów i festynów
Kluby bez alkoholu		kluby bez alkoholu	kluby bez alkoholu
Dyskoteki z ochroną		dyskoteki z ochroną	
Więcej koszy na śmieci		więcej koszy na śmieci	
Więcej zieleni		więcej zieleni	
Zwiększenie bezpieczeństwa na dworcu			
Przestrzeganie i egzekwowanie zakazu sprzedaży nieletnim alkoholu i papierosów	przestrzeganie i egzekwowanie zakazu sprzedaży nieletnim alkoholu i papierosów		
Stworzenie „ośrodka pomocy psychologicznej dla młodzieży”			
Więcej bezpłatnych siłowni			
Powstanie klubów dyskusyjnych			
Więcej bezpłatnych kół zainteresowań, dodatkowych zajęć pozalekcyjnych	dotatkowe zajęcia pozalekcyjne	więcej bezpłatnych kół zainteresowań, dodatkowych zajęć pozalekcyjnych	więcej bezpłatnych kół zainteresowań, dodatkowych zajęć pozalekcyjnych

Wyniki z 2000 r.	Wyniki z 2003 r.		
	Szkoły podstawowe	Szkoły gimnazjalne	Szkoły ponadgimnazjalne
Tańsze bilety na basen	tańsze bilety na basen	tańsze bilety na basen	tańsze bilety na basen
Wybudowanie hali sportowej	hala sportowa	hala sportowa	
Wydzielenie ścieżek rowerowych	wydzielenie ścieżek rowerowych	wydzielenie ścieżek rowerowych	wydzielenie ścieżek rowerowych
Wydziel. ścieżek dla rolników			
Więcej imprez w MCK	więcej imprez w MCK		
Więcej patroli policji i straży miejskiej	więcej patroli policji i straży miejskiej	więcej patroli policji i straży miejskiej	więcej patroli policji i straży miejskiej
Tańsze bilety do kina	tańsze bilety do kina	tańsze bilety do kina	tańsze bilety do kina
Więcej przyszkolnych świetlic środowiskowych			
	wyremontować stadion		
	częstsze kursy MKS z Boru		
	poprawić stan Rejowa		
	poprawić stan Bernatki		
Lodowiska	zimą lodowiska		
Więcej zajęć i imprez sportowych	więcej zajęć sportowych		
	dyskoteki 12 – 16 lat		
Centrum Zabaw, Rozrywki	centrum zabaw, rozrywki	centrum zabaw, rozrywki	
Centrum Handlowe	centrum handlowe		
Więcej parków	więcej parków		więcej parków

Wyniki z 2000 r.	Wyniki z 2003 r.		
	Szkoły podstawowe	Szkoły gimnazjalne	Szkoły ponadgimnazjalne
		kluby młodzieżowe do 18. roku życia	
Dostęp do tańszych lub bezpłatnych kafejek internetowych			dostęp do tańszych lub bezpłatnych kafejek internetowych
	wybudowanie nowych boisk na osiedlach		
Otwarte sale gimnastyczne w szkole			
Wybudowanie kręgielni		wybudowanie kręgielni	